

APUNTS BIOGRÀFICS DELS PRIMERS TITULATS ACADÈMICS EN ARQUITECTURA

A TARRAGONA

Preliminar

El panorama dels artífexs de l'arquitectura, fins a finals del segle XVIII, estava dominat per la presència de les confraries, altrament designades com a gremis, de mestres de cases. Els mestres ensenyaven als aprenents la pràctica del seu ofici, sense cap mena de contingut teòric. En la formació dels professionals no era imprescindible ni haver de passar per una escola primària. No obstant, pel fet d'administrar una empresa, els mestres de cases tenien la necessitat de saber llegir i escriure i també de manejar amb desimboltura les quatre regles de l'aritmètica. Això no significa pas que no hi hagués individus amb una ferma preparació general, sobretot de dibuix, que els permetia la representació gràfica i prèvia de les obres que havien d'executar.

Malgrat l'estructura tancada i endogàmica dels gremis, els mestres de cases amb millor visió es preocupaven de millorar el seu prestigi i, entre d'altres iniciatives, miraven de connectar-se amb altres realitats tot adquirint manuals i tractats d'arquitectura. D'aquesta forma, malgrat la persistència d'un context de tradició secular i necessitat de modernització, alguns mestres de cases excel·liren en el seu treball com a tracistes i també com a constructors. Al Camp de Tarragona, en concret, cal recordar els Abat i els Monguillot en la primera meitat del segle XVIII. I en la segona meitat cal destacar els Miralles però, sobretot, les figures preeminents de Josep Prat i Delorta i de Josep Antoni Rovira i Fraga. Prat provenia del gremi de mestres de cases barceloní i, després d'ingressar en la carrera militar, s'establí a Tarragona. Rovira procedia del gremi de fusters de la ciutat i posteriorment passà de l'arquitectura de fusta a la de fàbrica. Cap dels dos seguí estudis a la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando de Madrid, però el seu treball els valgué el nomenament d'arquitectes de mèrit de l'Academia, l'única institució de l'estat facultada per expedir títols d'arquitecte¹.

L'accés als estudis d'arquitectura comportava inexorablement el desplaçament i la residència a Madrid, objectiu del tot inabastable per qui, abans de la guerra del francès, es guanyava durament la vida tan lluny de la capital. Tan sols 10 tarragonins comptabilitza Anna Serra com a matriculats a San Fernando entre els anys 1752 i 1802, en diferents disciplines, cap dels quals acabaria exercint d'arquitecte. La mateixa autora descriu abastament les possibilitats formatives i culturals de l'època².

Per tal de millorar el magre nivell d'instrucció dels ciutadans, en el camp de l'ensenyament secundari, l'any 1801 es fundava a Tarragona l'escola de Dibuix, Nàutica i Matemàtiques, que s'instal·là a la plaça del Pallol i que era administrada per una junta. Els alumnes hi entraven als onze anys. No va ser fins anys més tard que s'anaren afegint diferents matèries com el modelatge (1806), la nàutica, la geometria i l'arquitectura (1807) i el dibuix per a nens (1808)³. Després del desastre de la guerra, l'escola de Dibuix fou restaurada el gener de 1815 i posteriorment, l'any 1826 s'acordava la reforma i ampliació de la seva seu, a la mateixa plaça

---

¹ El gremi de mestres de cases de Tarragona, entre 1747 i 1762, ha estat estudiat per mi en un treball encara inèdit. A Prat i a Rovira s'hi ha referit diversos autors, sobretot Anna Serra, i jo mateix en vaig completar algunes dades interessants a "L'església de Sant Joan Baptista del Catllar. El discret encant de la geometria". Ajuntament del Catllar, 2010.

² Serra i Masdéu, Anna Isabel. "Josep Prat i la irrupció de l'academicisme en l'arquitectura tardobarroca tarragonina". Diputació de Tarragona, 2010. Pàgs. 113 i 117.

³ Serra. Pàg. 120.

del Pallol⁴. L'assistència d'un bon nombre d'oficials i de mestres de cases a la citada escola s'ha de donar per suposada, perquè no s'han pogut consultar els llibres de matrícula. -----.

Per fi, l'any 1817 es van posar en marxa els ensenyaments d'arquitectura a l'escola de Belles Arts de la Llotja de Barcelona, a la classe d'arquitectura impulsada per la Junta de Comerç i posada sota la direcció d'Antoni Celles⁵. Les classes eren gratuïtes i nocturnes, per tal de no interferir en l'horari laboral dels estudiants, d'un nivell cultural inicial més aviat magre. S'impartien ensenyaments sobre la base del dibuix, sense continguts tècnics ni científics, tant per a mestres d'obres com per a arquitectes. Però la titulació, a partir de l'any 1828, només es podia aconseguir a la Real Academia de San Fernando si es preparava i se superava un examen de revàlida. Josep Maria Montaner proporciona les referències dels mestres d'obres i arquitectes titulats fins l'any 1850⁶, entre els que també hi ha els tarragonins. Sobre aquesta base, el present treball es planteja una fita modesta que consisteix en cercar i exposar algunes dades biogràfiques d'aquests titulats, bàsicament les que es poden trobar als llibres sacramentals de les parròquies de Santa Maria de la Catedral i de Sant Joan Baptista de Tarragona, tot aprofitant que són a la xarxa d'internet. No em referiré, per tant, a l'obra d'aquests professionals, sinó a la seva trajectòria vital, els antecedents familiars, la vinculació prèvia al món de l'edificació i la formació específica adquirida. No es tracta, doncs, d'un treball amb afanys de globalitat, sinó d'un abast més aviat reduït i que afecta professionals poc coneguts, nascuts durant la primera vintena del segle XIX i titulats durant els anys quaranta. Són els que treballaren abans dels que es podrien anomenar arquitectes modernistes, bàsicament formats ja a la nova Escola Provincial d'Arquitectura de Barcelona, com ara Ramon Salas i Ricomà (1848-1926), Pau Monguió i Segura (1865-1956), Francesc de Paula Morera i Gatell (1869-1951), Josep Maria Pujol de Barberà (1871-1949) i, sobretot, Josep Maria Jujol i Gibert (1879-1949). No obstant, estic convençut que la feina feta ajudarà a entendre de quina manera determinades circumstàncies personals podien haver influït en la seva obra. Altres investigadors podran utilitzar posteriorment aquesta infraestructura.

Consideracions genèriques

Els primers acadèmics tarragonins ho eren amb la titulació de mestres d'obres i provenien de llargues nissagues de mestres de cases de la ciutat que, amb una extensa cartera de clients, haurien vist la conveniència d'afegir valor a la seves propostes, de situar-se en bona posició en els nous temps i, per tant, de realitzar una inversió de futur tot adquirint formació acadèmica. La preocupació formativa de les famílies, de fet, tenia un origen més reculat que cristal·litzà, tal com s'ha vist, amb la fundació de les escoles de Dibuix i de Nàutica, que comptaven amb un bon nombre de matriculats procedents del camp de l'edificació.

Els dos primers mestres d'obres acadèmics aconseguiren el seu títol abans que els primers arquitectes de la ciutat. De forma progressiva, a partir d'aquesta època desaparegué la denominació de mestre de cases amb què es designaven els mestres agremiats i, per evitar confusions, passaren a ser coneguts com a paletes. Altrament, l'any 1828 s'havia publicat el decret definitiu de dissolució dels gremis.

---

⁴ Ortueta, Elena de. "Tarragona: el camí cap a la modernitat". Lunwerg 2005. Pàg 231.

⁵ La classe d'arquitectura tingué plena vigència fins l'any 1850, quan es posà en funcionament l'escola de Mestres d'Obres i Directores de Camins Veïnals de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, precursora de l'Escola Provincial d'Arquitectura de Barcelona, iniciada l'any 1871 i fundada oficialment quatre anys més tard.

⁶ Montaner i Martorell, Josep Maria. "La modernització de l'utilitatge mental de l'arquitectura a Catalunya (1714-1859)". Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1990. Pàg.798 i ss.

Pel que fa als arquitectes, només n'he trobat dos que vinguessin del món gremial tarragoní, Francesc Rossell i Huguet, cosí segon del mestre d'obres Josep Rossell i Rossell, i Ignasi Jordà i Arnalich. El pare de Magí Tomàs era mestre d'obres, però de Barcelona, com ell mateix. Els altres arquitectes no tenien antecedents familiars directes en aquest camp. En el quadre que segueix es relacionen tots plegats, juntament amb els mestres d'obres, per ordre de titulació, amb les dades biogràfiques més importants.

MESTRES D'OBRES	Naixement	Titulació	Edat	Matrimoni	Defunció
Josep Morera i Anglès	03/08/1802	23/06/1839	36	13/05/1826	?
Josep Rossell i Rossell	15/01/1797	06/03/1842	45 ⁷	?	?
ARQUITECTES					
Francesc Barba i Massip	?	06/11/1842	?	22/04/1853	02/01/1890
Ignasi Jordà Arnalich	31/07/1818	28/05/1843	24	09/08/1848	12/02/1883
Francesc Rossell i Huguet	14/07/1807	21/01/1844	36	04/03/1837	?
Joan Tusset i Malet	21/12/1822	14/09/1845	22	08/03/1858	18/05/1888
Magí Tomàs i Secall	1841	?	?	?	01/03/1883

En cinc casos és possible deduir l'edat dels professionals en el moment de la titulació, que resulta extremadament alta: 45 anys en una ocasió i 36 en dues. Fins i tot els dos de 36 anys, i probablement el de 45 també, s'havien casat abans de començar els estudis. Tot plegat posa en evidència fins a quin punt alguns mestres de cases gremials i ben consolidats varen creure important l'adquisició d'una formació acadèmica addicional. L'esforç que calia fer era considerable, perquè el desplaçament a Barcelona era inevitable i la permanència a la ciutat durant una bona colla d'anys també. Naturalment, aprofitaven per traslladar-hi la residència, amb família o sense, i es feien llogar per treballar mentre estudiaven. A l'escola de Llotja coincidirien amb altres estudiants amb una edat i una motivació ben diferent, de tipus més vocacional, com ara Francesc Barba. Eren els que, joves encara i sense tradició familiar, s'havien sentit atrets per l'arquitectura i, amb llibertat, l'havien volgut estudiar.

Al llarg del treball s'ha pogut constatar una certa tendència dels arquitectes tarragonins de l'època a marxar cap a Lleida, segurament a causa del dèficit de titulats en aquesta ciutat. Va començar Joan Tusset, que es dedicava a les carreteres, entre 1845 i 1849. Després, Francesc Rossell ocuparia la plaça d'arquitecte provincial a partir de finals de l'any 1859 i fins que va ser rellevat per Ignasi Jordà, el qual fou cessat en ocasió dels fets revolucionaris de 1868. Encara, durant la primera meitat del segle XX, Francesc de Paula Morera hi exerciria d'arquitecte municipal.

Josep Morera i Anglès

Rafael Morera era un mestre de cases natural d'Alcover que s'establí a Tarragona, on es casà l'any 1734. Figura com a membre de la confraria de mestres de cases de Tarragona, on també ingressà el seu fill Carles l'any 1760⁸. No es disposa de notícies de la confraria després de 1762, però se sap que els germans de Carles, Josep i Rafael, també eren mestres de cases,

⁷ Causa estrangera una titulació tan tardana, però no és impossible. En els llibres sacramentals de la Catedral de Tarragona s'ha mirat la possibilitat que el Josep Rossell referenciat hagués mort jove i després hagués nascut un altre germà al qual haguessin imposat el mateix nom. La defunció no s'ha trobat, però sí un altre germà de nom Josep Maria, nascut el 11/12/1808, del que no he localitzat cap altre assentament.

⁸ Llop Tous, Josep. La confraria de mestres de cases de Tarragona 1747-1762. Inèdit

talment com els fills de tots tres. Josep Morera tingué un fill, del mateix nom, que l'any 1801 matrimonià amb Magdalena Anglès. Del matrimoni nasqué Josep Morera i Anglès el 3 d'agost de 1802. Si seguia l'ofici familiar, aquest últim formaria part, doncs, de la quarta generació de mestres de cases de la família.

La trajectòria vital de Josep Morera i Anglès s'inicia a la ciutat de Tarragona i exercint de mestre de cases. Es casà a la ciutat amb Francesca Llauredó, i a la ciutat nasqueren els seus dos primers fills els anys 1827 i 1832. Tot seguit marxaria cap a Barcelona amb la família per estudiar a Llotja i aprofitar per treballar simultàniament per tal de mantenir la família. El fet és que els dos fills següents del matrimoni, Josep i Ignasi, no nasqueren a Tarragona, per més que després s'hi casarien.

Josep Morera i Anglès aconseguí la titulació acadèmica de mestre d'obres l'any 1839, quan tenia 36 anys, convertint-se en el primer tarragoní amb estudis acadèmics d'arquitectura, finalitzats i amb títol. Retornat a Tarragona, l'últim dia de 1846 encara tingué un altre fill, Emili Morera i Llauredó, que seria advocat i historiador, un dels personatges insignes de la dinovena centúria tarragonina. Amb motiu de l'assentament dels baptismes dels seus fills en els registres parroquials, Josep Morera està descrit com a mestre de cases en els dos primers, mentre que en l'últim ja rebia el tractament de don i la designació d'arquitecte. Consta com a difunt a mig 1874, però no és segur que morís a Tarragona.

Encara que quedi fora de l'abast temporal d'aquest treball, no em puc estar d'esmentant que Ignasi Morera i Llauredó es casà l'any 1869 amb Maria Gatell, i d'aquesta unió nasqué, el mateix any, Francisc de Paula Morera i Gatell, que seria un arquitecte remarcable durant la primera meitat del segle XX, amb obra destacada a Tarragona, però sobretot a Lleida, d'on seria arquitecte municipal i on morí. Era, doncs, membre de la sisena generació dels Morera dedicats al camp de l'edificació.

Josep Rossell i Rossell

Els Rossell són una altra de les grans nissagues de mestres de cases tarragonins. El primer, Tomàs, nascut l'any 1717, era fill de pescador. El segon, el seu germà Ignasi, que es casaria amb una de les filles de Joan Antoni Molner, també mestre de cases i sense fills mascles. Una altra de les filles Molner es casaria amb el mestre de cases Francisc Huguet, que després emparentaria amb els Rossell, tal com es veurà. Tomàs i Ignasi Rossell, talment com Francisc Huguet, estaven integrats en la confraria de mestres de cases de Tarragona en el període 1747-1762. La política d'enllaços matrimonials dels Rossell s'ha d'entendre en el context típicament endogàmic dels gremis: la unió de famílies del mateix gremi significava habitualment l'engrandiment de l'empresa, la seva consolidació, la consecució de majors i millors treballs i l'increment del prestigi.

De la quarta generació dels Rossell mestres de cases en sorgiren dos personatges, Josep Rossell i Rossell i Francisc Rossell i Huguet, cosins segons, amb titulació acadèmica de mestre d'obres el primer i d'arquitecte el segon.

Josep Rossell i Rossell nasqué a Tarragona el 15 de novembre de 1797, fill de Joan Rossell, pagès, i de Josepa Rossell, filla de mestre de cases. Aconseguí el títol de mestre d'obres el 6 de març de 1842, als 45 anys. No se l'ha trobat en cap altre assentament parroquial, ni en el de matrimonis ni en el d'òbits, de manera que potser va exercir fora de Tarragona.

Francisc Rossell i Huguet

Francesc Rossell i Huguet nasqué a Tarragona el 14 de juliol de 1807. Era fill de Tomàs Rossell mestre de cases, i de Magdalena Huguet i Molner, filla del mestre de cases Francesc Huguet, del que s'ha parlat abans. Es casà a Tarragona el 4 de març de 1837 amb Antònia Lindeman, filla d'un quincallaire de la ciutat nascut a Alemanya. Les dues famílies dels contraents havien enllaçat ja (1829) a través de Magdalena Rossell, germana de Francesc, i Joan Lindeman.

Francesc Rossell exercí de mestre de cases, tal com consta en els assentaments dels baptismes dels quatre primers fills que tingué amb Antònia Lindeman (1838, 1839, 1841 i 1843). Tots foren batejats a Tarragona, de manera que és lícit pensar que hi tenien la residència, tot i que Francesc es desplaçaria a Barcelona per tal de seguir els estudis d'arquitectura. L'any 1839 obtingué el títol de mestre d'obres de la Real Academia de San Fernando de Madrid⁹. Després obtindria el nomenament com a mestre d'obres municipal de Tarragona el 20 de febrer de 1842¹⁰ però, no obstant, prosseguí els estudis a Llotja i aconseguí el títol d'arquitecte el 21 de gener de 1844. A partir del moment de la titulació, en els baptismes dels altres quatre fills amb Antònia Lindeman ja fou designat com a arquitecte. Enviudà i es casà en segones núpcies el 3 de maig de 1853 amb Prudència Fonts, natural de Reus i veïna de Constantí. A finals de 1859 dimití del càrrec d'arquitecte municipal a causa, segons sembla, de problemes sorgits amb el reconeixement del seu títol. Marxà cap a Lleida, on es perd la seva pista¹¹. Se sap que, en principi, ocupà el càrrec d'arquitecte provincial de Lleida.

Francesc Barba i Massip

Francesc Barba no va néixer a Tarragona. Tant ell com el seu pare, del que no es coneix l'ofici, eren de l'Hospitalet de Llobregat. Sigui des de l'Hospitalet o bé sigui des de Tarragona, Francesc Barba es traslladà a Barcelona per estudiar a l'escola de Llotja. Tot sembla indicar que ho féu de jove i que entre els seus antecedents familiars no hi havia mestres de cases.

Es matriculà a Llotja l'any 1828, igual com l'empordanès Josep Oriol Bernadet¹², amb qui devia travar una bona relació. Probablement tots dos eren de la mateixa edat, de manera que, encara sense tenir-ne la certesa, es pot aventurar que Barba també havia nascut l'any 1811. Ara bé, mentre que Oriol es titulà l'any 1833, Barba encara trigaria un temps. Se sap que fou col·laborador d'Antoni Celles, el prestigiós director de les classes d'arquitectura, en l'aixecament de plànols del temple romà de Barcelona. Celles morí el desembre de 1835 i, en l'inventari post mortem, Barba hi figura com a testimoni i "cursante de arquitectura"¹³. Tot plegat, aquesta relació amb el director diu molt a favor dels mèrits acadèmics de Barba.

Per fi, el títol de Francesc Barba fou expedit el 6 de novembre de 1842, quan devia tenir 31 anys. S'instal·là a Tarragona, sigui per retornar a casa o bé, més probable, per ocupar la plaça d'arquitecte provincial interí a la Diputació. L'arquitecte provincial era l'autoritat amb majors atribucions i obligacions en l'administració provincial, i això significava que tots els altres arquitectes estaven sota la seva autoritat. La provisió en propietat de la plaça d'arquitecte es produí molt tardanament, en la sessió del 14 de juny de 1876¹⁴, per més que Barba ocupava interinament la plaça des de feia molts anys: segons se sospita, des de la mateixa dècada dels

---

⁹ Archivo biblioteca de la RABASF. Signatura 2-18-1.

¹⁰ Ortueta. Pàg 158.

¹¹ Ortueta. Pàg 158.

¹² Montaner. Pàg. 507.

¹³ Montaner. Pàg. 590.

¹⁴ AHDT, Actes 1876. Pàg 31.

anys cinquanta¹⁵. Des del seu càrrec, també ocupà interinament les places d'arquitecte municipal de Reus i de Tarragona ocasionalment, durant els períodes en què estaven vacants.

Residia al barri del Port quan es va casar amb Dolors Tusset i Malet, a l'església de Sant Agustí, el 22 de setembre de 1853. Dolors Tusset havia nascut el mes de juny de 1829 i era, per tant, molt més jove que el seu marit. El seu germà Joan Tusset també era arquitecte, tal com es veurà tot seguit.

Més endavant, la família traslladà el seu domicili al pis principal del número 17 del carrer de la Unió, un edifici d'habitatges projectat l'any 1864 per a residència de Joan Tusset i del mateix Francesc Barba¹⁶. Aquest últim hi morí el segon dia de gener de 1890. El dia següent, tota la premsa tarragonina se'n féu ressò, tot remarcant també que havia estat catedràtic de l'institut i soci corresponent de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando.

El fill de Francesc Barba, Francesc Joan Barba i Tusset (1856-1910), fou advocat i polític. Es casà amb Isabel Miracle i del matrimoni nasqué Alfons Barba i Miracle (Tarragona 1887-Barcelona 1961), que reiniciaria la nissaga dels Barba arquitectes encara inacabada a dia d'avui. Efectivament, es casà amb Carlota Corsini i el seu fill, Francesc Joan Barba Corsini (Tarragona 1916 – Barcelona 2008) seria un dels referents de l'arquitectura catalana de la postguerra i de tota la segona meitat del segle passat. Pare, tanmateix, de l'arquitecte Francesc Xavier Barba Torra (Barcelona 1948) i avi dels arquitectes Gabriel i Jordi Barba Platt.

Ignasi Jordà i Arnalich

Nascut a Tarragona l'any 1818, fill de Josep Jordà, mestre de cases, i nét de d'un altre Josep Jordà, pagès, tots de Tarragona. Un germà seu continuà l'ofici i l'empresa del pare.

Es titulà com a arquitecte l'any 1843, amb 24 anys d'edat. Es devia establir a Tarragona, on es casà el novembre de 1848 amb Rita Vilà, filla d'un mestre major de calafats. A la mateixa ciutat hi tingué quatre fills, nascuts els anys 1849, 1851, 1854 i 1856.

Jordà fou arquitecte municipal de Valls (1845-1852), mestre major de les obres del port de Tarragona (1853), arquitecte del districte de Tortosa (1861) i arquitecte provincial de Lleida des de l'any 1863 fins que fou cessat el 1868. Essent a Lleida es devia casar en segones núpcies amb Isabel Pellicer¹⁷. En el càrrec lleidatà, Jordà devia substituir el també tarragoní Francesc Rossell, que n'era arquitecte provincial des de l'any 1859. Retornà a Tarragona, on va morir a principis de 1883.

Convé remarcar que tres de les obres de Jordà han estat objecte modernament de sengles monografies, cosa que no ha passat en cap altra obra de cap dels arquitectes relacionats aquí. Es tracta de les esglésies de Belltall, de Vilabella i de la Masó, que són estudiades des d'una perspectiva més històrica que arquitectònica¹⁸.

---

¹⁵ Per exemple, la Real Academia de la Historia el designa com a arquitecte provincial en la sessió de 04/03/1870 (Moier Allende, Jorge. Noticias de antigüedades de las actas de las sesiones de la Real Academia de la Historia 1834-1874. Madrid, 2007). També se l'esmenta amb el mateix títol en relació al projecte de restauració de l'edifici de l'Ajuntament i la Diputació de Tarragona el 1859 (Ortueta, pàg 234, entre d'altres)

¹⁶ Ortueta. Pàg 153.

¹⁷ La informació està extreta de la pàg. 9 del Butlletí núm. 10, juliol de 2007, de l'AHT, que dona compte de l'ingrés d'un petit conjunt documental pertanyent a la família de l'arquitecte. És un fons que s'haurà de consultar quan es vulgui aprofundir en la figura de Jordà.

¹⁸ A Belltall, vegeu la monografia inèdita de Miró i Piqué, M. L'església de Belltall. Per Vilabella, Aguadé i Sordé, Jaume. L'església nova de Vilabella. Institut d'Estudis Vallencs, 2004. Pel cas de la Masó, Vallverdú

Joan Tusset i Malet

Nascut a Tarragona el 21 de desembre de 1822. El pare, Joan Tusset i Alasà, consta com a pagès o bé com a carreter en els baptismes dels seus fills. Sigui com sigui, no provenia del ram de l'edificació. Ara bé, s'han trobat dues persones homònimes, paletes d'ofici, que podrien ser parents de l'arquitecte. Es tracta de Joan Tusset i Font (1810-1888) i Joan Tusset (1819-?).

Obtingué el títol d'arquitecte el 14 de setembre de 1845, de manera que es convertí, fins el moment, en el més jove en aconseguir-lo. Des de la seva titulació es decantà pel camp de l'obra pública d'enginyeria i així treballà en projectes de carreteres a la província de Lleida. El 1849 passà a Tarragona amb la mateixa missió, i després a la ciutat de Barcelona fins que fou destinat a Dúrcal (Granada) per fer-se càrrec de les obres de la carretera entre Granada i Motril.

Es casà a Dúrcal el 8 de març de 1858 amb Antonia Maria Fernández Padial, de família acomodada. Se'l retroba a Tarragona l'any 1861, que és quan Ortueta localitza la seva firma en un projecte a la ciutat¹⁹. Per més que tenia casa a Tarragona, com ja s'ha vist en parlar de Francesc Barba, continuà establert a Andalusia, on morí el 19 de maig de 1888²⁰.

Magí Tomàs i Secall

Aquest arquitecte està fora de la relació que proporciona Montaner, que només inclou els titulats fins l'any 1850. Però es fa necessari referenciar-lo aquí perquè es l'únic que falta per enllaçar amb Ramon Salas i els arquitectes vinculats al modernisme.

Tampoc se n'han trobat gaires dades. Probablement era descendent d'algun dels germans cerverins Tomàs, ----- i Ignasi, els primers titulats acadèmics del Principat. Se sap que Magí Tomàs, mestre de cases de Sarral i Cecília Tavoreu, de Gerri, van tenir un fill l'any 1802 a Barcelona, de nom Josep, que posteriorment consta com a mestre d'obres, que es casà amb Francesca Secall i que morí a Tarragona el 17 d'octubre de 1883. El seu fill Magí Tomàs i Secall devia néixer l'any 1841 segons es desprèn de la seva partida de defunció, on també consta que s'havia casat amb Elisa Medina, de Saragossa. Tingué com a mínim dos fills, el maig de 1878 i el juliol de 1881. El 20 de desembre de 1860 fou nomenat arquitecte municipal de Tarragona, càrrec que exercí fins la seva mort el primer de març de 1883, quan tenia 42 anys.

Els arquitectes municipals i els provincials.

El gironí Josep Oriol Bernadet (1811-1860), que havia obtingut el títol l'any 1833, fou el primer titulat que ocupà la plaça d'arquitecte municipal, la qual ostentà des que fou nomenat el 7 de maig de 1835 fins l'any 1840²¹. Oriol obtindria després un ampli reconeixement professional a Catalunya. Durant la seva estada a Tarragona també impartia classes a l'escola de Dibuix.

---

i Martí, Robert. L'església parroquial de Santa Maria Magdalena de la Masó. **Inèdit encara, però ho prepara l' Institut d'Estudis Vallencs.**

¹⁹ Ortueta. Pàg 41.

²⁰ La petjada de Tusset a Andalusia és allí força coneguda, potser a causa de la rellevància de la seva descendència. La informació recollida aquí ha estat extreta de www.adurcal.com/mancomunidad/titulos/tuset/index.htm.

²¹ Ortueta. Pàg. 156.

Com a funcionari, lluità contra la competència per projectar obres públiques del mestre d'obres municipal Josep Batet i Oliver, que exercia aquest càrrec des del 20 de desembre de 1836 i que acabaria ocupant el lloc d'arquitecte municipal des de la marxa d'Oriol fins el primer de febrer de 1842.

Més endavant, el 20 de febrer de 1842, Francesc Rossell i Huguet fou nomenat nou arquitecte municipal. Encara no havia aconseguit el títol, que no obtindria fins dos anys després. Rossell romangué en el càrrec fins el 31 d'octubre de 1859, quan marxà a Lleida per ocupar el d'arquitecte d'aquella província. Ortueta indica que sorgiren dubtes sobre la titulació de Rossell que, efectivament, podrien estar relacionats amb el fet que havia estat contractat com a mestre d'obres i no podia continuar si no era com a tal, mentre no es convoqués una plaça d'arquitecte, que era la que devia pretendre Rossell. El substituï el mestre d'obres (o de cases) Josep Carbonell Amortera durant uns mesos i, després, esporàdicament, l'arquitecte reusenc Sebastià Cabot Anguera. La normalitat no es recuperà fins el nomenament, el 30 de desembre de 1860, de l'arquitecte també reusenc Antoni Gras i Ribot, titulat l'any 1843, que romangué en el càrrec fins la seva mort el 20 de setembre de 1864.

Els quatre anys de Ribot constituïren una normalitat curta. Francesc Barba, arquitecte provincial, ocupà la plaça municipal de forma interina, com també ho faria en altres ocasions. Finalment, per tancar aquest període, l'arquitecte Magí Tomàs i Secall es faria càrrec de la plaça des del 20 de desembre de 1866 al febrer de 1883²².

Pel que fa als arquitectes provincials, cal remarcar que aquest era el càrrec de major consideració, perquè tant els municipals com el diocesà estaven en certa manera sota la seva jurisdicció. A Tarragona, novament, del primer que es té notícia és de Josep Oriol Bernadet. Essent arquitecte municipal, sol·licità també la de provincial, que se li concedí en la sessió del 10 d'abril de 1837²³. No ha estat possible, de moment, saber quan cessà en el càrrec, però és possible que deixés l'Ajuntament i la Diputació al mateix temps, l'any 1840.

Després d'Oriol, i des d'una data indeterminada, el nou arquitecte provincial fou Francesc Barba i Massip. Barba era de l'Hospitalet de Llobregat i no seria inversemblant que acabés venint a Tarragona a suggeriment del seu antic amic i company d'estudis Josep Oriol. La seva arribada a Tarragona s'haurà de situar entre la consecució del títol d'arquitecte el novembre de 1842 i la data del seu casament (1853). Francesc Barba i Massip ocuparia la plaça d'arquitecte provincial, primer de forma interina i després en propietat (1876), i no la deixaria fins la seva mort l'any 1890.

El projecte del palau de l'Ajuntament i la Diputació

En el curs de les investigacions realitzades per confeccionar aquest treball, he tingut l'oportunitat de consultar documents que aclareixen definitivament la fins ara confusa autoria i la datació del projecte inicial d'adequació de l'antic convent dels dominics de la plaça de la Font en seu de la Diputació provincial i de l'Ajuntament de la ciutat. El convent, bastant malmès durant la guerra del francès, fou desamortitzat i sol·licitat per l'Ajuntament i la Diputació per a convertir-lo en la seva seu. Va ser concedit a les dues administracions per Reial Ordre de 31 de maig de 1838²⁴. Però passaren anys abans no fos ocupat pels seus destinataris. Es coneix una façana dibuixada pel mestre d'obres municipal Josep Batet l'any 1841, que no es portà a terme

---

²² En allò que pertoca als arquitectes municipals, s'ha anat seguint el capítol que Ortueta dedica al tema en la seva obra citada. Pàg. 158.

²³ Jordà Fernández, Antoni. Orígens de la Diputació de Tarragona (1822-1840). Diputació de Tarragona 2008. Pàg. ....

²⁴ Jordà 2008. Pàg. 194. Altres autors afirmen que la Reial Ordre era del 27 de juliol del mateix any.

malgrat haver col·locat la primera pedra el 4 d'abril de 1856²⁵. Fins el 1844 es troba la Diputació instal·lada al convent de San Francesc i l'Ajuntament al carrer Major. Malgrat la necessitat de les institucions local i provincial de disposar de l'edifici en la seva totalitat, encara el 1849, l'artilleria i la guàrdia civil ocupaven la part assignada a l'Ajuntament. L'any 1853, un acord amb la Societat Arqueològica propicià que aquesta entitat instal·lés el seu museu a la planta baixa de l'antic convent²⁶.

L'any 1859, a causa del mal estat de la façana i la ruïna del temple de l'antic convent, les dues corporacions decidiren encarregar el projecte de reforma i rehabilitació als arquitectes provincial i municipal, que eren Francesc Barba i Francesc Rossell. El projecte havia de ser aprovat per l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, que és on va fer arribar i on s'ha trobat l'expedient administratiu, malauradament sense plànols, de la tramitació²⁷. D'aquest expedient és d'on s'han extret les notícies que segueixen.

El projecte es va presentar a Barcelona el primer de novembre de 1859 i només estava firmat per l'arquitecte Barba perquè, segons ell mateix explicava, Rossell havia marxat a Lleida com a arquitecte provincial. Efectivament, Rossell romangué en el càrrec municipal, tal com s'ha vist abans, fins el 31 d'octubre de 1859, just el dia abans de la presentació del projecte. El fet que no tingués temps de firmar-lo fa sospitar que ja feia una temporada que Rossell era a Lleida.

El projecte estava format per quatre plànols. En el primer s'expressava la relació de l'edifici amb la plaça, que es resolvia situant la porta d'entrada i tot el cos principal sobre l'eix de la plaça, que no coincidia amb l'eix de simetria de l'edifici; aquesta circumstància obligava a compensar la diferent longitud de les ales de la façana en els dos cossos extrems. El resultat no va ser del gust de la secció d'arquitectura de l'Acadèmia, que obligà a guardar la simetria de l'edifici al marge de la coincidència estricta amb l'eix de la plaça.

Malgrat que el programa assumit en el projecte imposava no perdre de vista l'economia i, per tant, intentar conservar al màxim l'edifici preexistent, en el mateix plànol 1 quedava de manifest que tan sols es conservaven les parets lateral i posterior del temple i les crugies i els arcs del claustre, que conformaven les façanes lateral dreta i posterior del convent.

Els plànols 2 i 3 mostraven les plantes baixa i primera. D'acord amb el programa hi havia d'haver "... una o más entradas, escaleras y un salón de uso común a ambas corporaciones, además dos salones para sesiones generales, otros para las ordinarias y locales para todas las demás respectivas dependencias. Incluyendo así mismo dos salas para sesiones de la Sociedad Arqueológica, a semejanza de las que posee en el actual edificio"²⁸. Només faltaven els arxius i les habitacions dels porters o conserges, que se situaven a la planta segona.

Per fi, en els plànols 3 i 4 s'hi representaven les façanes exteriors i alçats interiors. A la part superior del cos central de la façana s'hi preveia una inscripció de connotacions romanes (IULIA i VICTRIX) i una altra que recordava la distinció obtinguda de la reina Isabel II (Fidelísima y Ejemplar). En les dues fornícules de la façana s'hi dibuixaven dues escultures que feien referència a la restauració medieval de la ciutat: les del bisbe Oleguer i del príncep Robert Aguiló. El cos principal de la façana l'acabaven amb els escuts entrelaçats de la Diputació i l'Ajuntament. Tanmateix, a l'interior, al saló comú del primer pis, l'escrit de Francesc Barba

---

²⁵ Fitxa IPCE. Arxiu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Tarragona.

²⁶ Dasca i Roigé, Andreu. Rovira i Soriano, Jordi. "Reial Societat Arqueològica Tarraconense: algunes aportacions a la seva història". Dins CL anys de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Pàgs.158,159.

²⁷ Biblioteca de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi. Sig. Top. 210.56. Expediente sobre el proyecto de casas Provinciales y Municipales en Tarragona presentado por los arquitectos D. Francisco Barba y D. Francisco Rosell.

²⁸ Les sales destinades a l'Arqueològica no eren per a celebrar sessions, sinó pel museu.

explica que s'hi havien previst quatre nínxols que havien d'allotjar estàtues al·legòriques de la justícia, la igualtat, la fermesa i la temperància, virtuts que havien de regir l'actuació dels components de les dues corporacions.

L'informe de la secció d'Arquitectura de l'Acadèmia fou emès el dia 4 de desembre i manifestava la disconformitat amb la proposta de plantes i façanes que el projecte plantejava lleugerament asimètriques per la voluntat de respectar l'eix de la plaça. Deia que no es podria aprovar el projecte "si no estuviera en la convicción de que sus autores pueden enmendarla (la falta objecte de disconformitat) sin hacer un gran trastorno en sus lineas, puesto que prescindiendo del eje de la plaza, puede colocarse la puerta principal en el centro de la totalidad de la fachada modificando cual corresponde la distribución interior; y cuando esta reforma no la hallaran fácil los autores de los planos seria preferible, para la belleza, la supresión de los cuerpos arquitectónicos y decorativos de los lados de las fachadas anterior y posterior a dejarlas así como se proyectan". Aquesta era, doncs, l'observació principal, per la solució de la qual es donaven dues alternatives.

Hi havia una altra observació, però l'informe tan sols es limitava a recomanar "un nuevo estudio del remate del cuerpo central, cuya linea a nivel del frontón produce mal efecto, interrumpida como se halla". Tot plegat, l'informe acabava fent avinent la necessitat de presentar un nou projecte modificat abans de l'inici de les obres.

Es veu que Francesc Barba ja tenia avisat el seu col·lega Antoni Rovira i Trias, de Barcelona, que estigués a l'aguait de la resolució de l'Acadèmia i que s'encarregués ell mateix de realitzar les modificacions que pogués proposar, amb la finalitat de no retardar el tràmit fent viatjar el projecte amunt i avall. Efectivament, Rovira es dirigí a l'Acadèmia el 14 de desembre, en representació de Barba i de Rossell, amb el projecte modificat. Havia escollit l'opció més fàcil, consistent en fer desaparèixer els cossos laterals tot incorporant-los al mateix pla de façana del cos principal. Respecte de la recomanació relativa al nou estudi del coronament del cos central, va procedir "haciendo desaparecer el mal efecto que producía la cornisa que, colocada a nivel del frontón, con la interrupción en la parte del centro, de modo que unida cual se previene, así como reducidas las armas que habia colocado a la parte superior con más buenas proporciones, cree el infrascrito haber cumplido con lo que se previene en el mentado oficio". Amb aquestes modificacions, el projecte quedà aprovat en la sessió de la Junta General de l'Acadèmia del dia 8 de gener de 1860.

La comparació entre la decoració projectada i la real, o bé la que consta a la descripció d'Hernández Sanahuja i Morera²⁹, no és objecte d'aquest treball. Sí que convé remarcar, no obstant, que la planta i la façana inicials del projecte de Barba i Rossell no eren simètriques, com tampoc a la realitat ho són. El seu eix de simetria no es correspon exactament amb l'eix longitudinal de la plaça de Font, malgrat la intenció dels projectistes, segurament a causa d'un error de replanteig. Es tracta d'una circumstància escassament perceptible, però constatable a simple vista.

Sigui com sigui, les obres de reconstrucció no van rebre l'aprovació reial fins el 14 de novembre de 1860. El gener de 1861 es feia l'acte solemne de col·locació de la primera pedra i durant tot l'any 1862 es construí la nova façana del palau provincial i municipal³⁰. Les obres interiors tingueren diverses fases, la primera de les quals corresponia a la part de la Diputació. Posteriorment s'adaptà el projecte per tal de fer que la part de l'Ajuntament fos simètrica amb la

---

²⁹ Hernández Sanahuja, Buenaventura i Morera, Francisco. Descripción histórica de las estatuas, medallones bajos relieves y bustos que adornan el frontispicio del Palacio de las Excmas. Corporaciones de la Diputación Provincial y Ayuntamiento de la fidelísima y ejemplar ciudad de Tarragona. Tarragona, 1865.

³⁰ Dasca i Rovira. Pàg.177.

de la Diputació (Barba 1876). I també es redactà un projecte específic per les escales principals (Salas). Les obres no s'acabarien totalment fins bastant més tard, amb la intervenció, doncs, del mateix arquitecte provincial, Francesc Barba, i dels arquitectes municipals de cada època. La façana posterior de l'edifici reflecteix perfectament les diferències entre la primera etapa constructiva, que correspon a la Diputació, i la segona de l'Ajuntament.